

שמעתא עמיקתא

גליון תקע"ה | פרשת כי תבא | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים לכתב"א

פניני הלכה

האם יש חשש חוקות הגויים בתענית בערב ר"ה

כתב **הטור** (סי' תקפ"א) נוהגין באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה, וסמך לזה ממדרש רבי תנחומא ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כ"ג ז) וכי ראשון הוא, והלא חמשה עשר הוא, אלא ראשון לחשבון עוונות, משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו, כשנתקרב אליה בעשר פרסאות יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שליש, כיון שנתקרב יותר יצאו בינוני העיר לקראתו הניח להם שליש השני, כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל שמשגלים עוונות כל השנה, ערב ר"ה הגדולים מתענין ומוותר להם שליש עוונותיהם, בעשרה ימים בינונים מתענין ומוותר להם שני שלישים, ביוה"כ הכל מתענין ומוותר להם הכל. במוצאי יוה"כ עוסקין במצות סוכה ולולב ואין עושין עוונות. לכך קורא יום טוב ראשון ראשון לחשבון עוונות.

והנה הערה למי"ש **השלח גבוה** הנ"ל (וע"ה סי' ק"ו) וליה לא ס"ל. דהא העתיק מנהג זה בשו"ע בסתמא.) אולם **בהגהות מיימוניות** (פ"א דר"ה) כתב דיש נמנעים מלהתענות בערב ר"ה משום חוקות הגויים, מיהו במדרש ירושלמי איכא דיש להתענות כמנהג שלנו. והביאו **הדריק משה** ומצינו במנהגי **מהרי"ל** (הלי ימים נוראים) שכתב - וכן בערב ר"ה שדרך הנערים והבתולות לאכול קודם עלות השחר, וזהו במאד שיהא עדיין לילה. ובחלק מהכת"ב נוסף - והמנהג ההוא משום דמנהג הגויים להתענות קודם יום אידם, ואנו אוכלין בשחר שלא יהא נראה גי"כ כ"כ תענית.

ובד"מ אחר שהביא דברי המהרי"ל דמנהג בכל תפוצות ישראל שאוכלין נערים ובתולות קודם עמוד השחר של ערב ר"ה. כתב - ואני ראיתי הרבה מדקדקין שאכלו מעט כדי שיצאו גי"כ ידי חובת דברי ההגהות שכתבו דיש נמנעים מלהתענות משום חוקות הגויים לכן אוכלין מעט קודם עלות השחר. וכ"כ בהגהותיו לשו"ע - נוהגין לאכול בערב ר"ה קודם עלות השחר משום חוקות העכו"ם שהיו נוהגין להתענות בערב חגיגה. ויכולים לאכול בלא תנאי אחר שכן נהגו.

והנה הערה למי"ש **השלח גבוה** הנ"ל (וע"ה סי' ק"ו) וליה לא ס"ל. דהא העתיק מנהג זה בשו"ע בסתמא.) אולם **בהגהות מיימוניות** (פ"א דר"ה) כתב דיש נמנעים מלהתענות בערב ר"ה משום חוקות הגויים, מיהו במדרש ירושלמי איכא דיש להתענות כמנהג שלנו. והביאו **הדריק משה** ומצינו במנהגי **מהרי"ל** (הלי ימים נוראים) שכתב - וכן בערב ר"ה שדרך הנערים והבתולות לאכול קודם עלות השחר, וזהו במאד שיהא עדיין לילה. ובחלק מהכת"ב נוסף - והמנהג ההוא משום דמנהג הגויים להתענות קודם יום אידם, ואנו אוכלין בשחר שלא יהא נראה גי"כ כ"כ תענית.

והנה הערה למי"ש **השלח גבוה** הנ"ל (וע"ה סי' ק"ו) וליה לא ס"ל. דהא העתיק מנהג זה בשו"ע בסתמא.) אולם **בהגהות מיימוניות** (פ"א דר"ה) כתב דיש נמנעים מלהתענות בערב ר"ה משום חוקות הגויים, מיהו במדרש ירושלמי איכא דיש להתענות כמנהג שלנו. והביאו **הדריק משה** ומצינו במנהגי **מהרי"ל** (הלי ימים נוראים) שכתב - וכן בערב ר"ה שדרך הנערים והבתולות לאכול קודם עלות השחר, וזהו במאד שיהא עדיין לילה. ובחלק מהכת"ב נוסף - והמנהג ההוא משום דמנהג הגויים להתענות קודם יום אידם, ואנו אוכלין בשחר שלא יהא נראה גי"כ כ"כ תענית.

שמעתא אליבא דהלכתא

האם כלי בישול המצויים בימינו בולעים טעם

א. הכשרת כלים שנטרפו. ב. שינוי העיבוד במתכות שלנו. ג. קביעת בליעת הכלים ע"י טעמיה. ד. לסמוך על קפילא. ה. גדר הטעם הנבלע בכלי. ו. שתי סוגי בליעות. ז. למאן דאמר טעם כעיקר דרבנן. ח. האם מועיל הוכחות שאינם בולעים. ט. לסמוך על הני"ל לפטור מלהכשיר הכלי.

א. הכשרת כלים שנטרפו

ע"י **בע"ז** (ע"ה) ו**בנזיר** (ז' א) שלמדו מהפס' (במדבר פ"א פס' כג) "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וגו'" שיש חובה להכשיר כלים הבלועים באיסור. וכן איתא בספרי (שם אות קנח). ותנן **בע"ז** (שם) הלוקח כלי תשמיש מן העכו"ם את שדרכו כו' להגעיל יגעיל, ללבן באור ילבן באור, השפוד והאסקלא מלבנן באור כו'. ועיי"ש (ע"ה) דאיתא ועד כמה מלבנן אי"ר מני עד שתסיר קליפתו, ו**בירושלמי** (ע"ז פ"ה ה"ט"ו) איתא עד שיהיו ניצוצות מיינזין ממנו. וכן פסק **השו"ע** (סי' תנ"ג ס"ג ד). וע"י **בכו"פ** (סי' צ"ה ס"ד ד) דס"ל דהבלוע ע"י האור אינו יוצא ע"י הגעלה, אינו משום דנבלע בעומק טפי דאין ההגעלה מגיעה לשם, אלא באמת נבלע באותו עומק אלא שהבלוע ע"י האור הוא סרד יותר ואין בכח ההגעלה להוציאו. אולם **מהח"ד** (סי' צ"ה ס"ק י"ג) משמע דס"ל דהוא מפני שנבלע בעומק טפי. והארכנו בזה בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון קפ"ח.

ב. שינוי העיבוד במתכות שלנו

ואפשר שהסיבה שבזמננו לא מרגישים טעם שנפלט מהקדרה, כי לכא"ו השתנה עיבוד המתכות, ובזמננו המתכת צפופה יותר ואין מקום כ"כ לבלעיות. וכן חזינו בזמננו שאף כשמלבנין כלי מתכות בליבון חמור אין ניצוצות ניתזין. וראיתי **לגרי"א פפויפר זצ"ל** (בית אבי סי' כו ודרך כוכב עמ' 311) שביאר תופעה זו ע"פ מומחה למתכות שבזמננו כשהיו מייצרים כלי מתכות לא היו דוחסים אותם כ"כ כמו היום והיו יותר רוחיים של אור במתכת, וכך שהיה מתקבץ שם הרבה טעם האוכל הבלוע הנפך לפחם, ופחם זה היה מוציא ניצוצות, ע"כ. ו**בספר הגעלת כלים** (ע"מ תמה) כת' בשם **בעל האג"מ** דבזמננו ליבון חמור הוא ב- 372 מעלות צלזיוס. ומצינו **ברי"ו** (א"ת כ"ט ק"מ) שנקט ככלי נחושת לא בלע אפי"כ האור מהלך תחתיו. ואפשר דטעמו כי נחושת החומר צפוף יותר מבשאר המתכות. והביאו **הב"י** (יו"ד ס"ס"ג א) ו**הת"ח** (א"ל דע"י **בש"ד** יו"ד סי' ס"ה ס"ק ג) שחולק עליו משום שמהש"ס משמע דאף כלי נחושת בולעים בכל גוונא. וע"י משי"כ בזה **באג"מ** (יו"ד ח"א ס"ס"י מב ע"ג ד"ה ולמה).

וכן נר' שהשתנה עיבוד המתכת ממה שמצינו בחולין י"ז ע"ב דרב ששת בדק הסכין בריש לישניה. ובזמננו מסוכן הוא לבדוק בלשון. וע"י **בשבט הלוי** (ח"ה ס"ס"ג א) שכת' דכהיום עשית כלי מתכות שונה מאז וישנו עליהם כעין צחצוח מצופה וכיו"ב. וע"י עוד **בשמעתא עמיקתא** גליון קפ"ז בענין חובת נעיצה בסכינים שלנו. ו**החלקת יעקב** (אה"ע ס"ס"ו ג) הביא שיש מי שאמר לו שלפי חכמת המדע אי"א שכלי ברזל יקבל בליעה לעצמותה. וע"י עוד להלן.

אלא דשוב העירוני מדברי **המהרש"ם** (ח"ה א"ו"ח סי' ע"ה) שכת' דהא דבעינן ליבון עד שיהיו ניצוצות ניתזין היינו ע"י שפשוף בעץ וכדו' והחוש מעיד שממילא (בלא שיהיה נוגע איזה דבר בהכלי המתלבן) אין ניצוץ ניתזו וכן המנהג פוקח חזי מאי עמא דבר, ע"כ. ומבואר דלעולם אין ניצוצות ניתזים מהכלים אלא ע"י שפשוף. אולם **מהרדב"ז** המובא להלן אות ח' לא נראה כן. וכן משמע מסתמית הפוסקים שלא פירשו דהא דעד שיהיו ניצוצות ניתזין ממנה היינו עם שפשוף.

ג. קביעת בליעת הכלים ע"י טעמיה / קפילא בזה"ז

והנה הטעם שיש חובה להכשיר הכלים שנטרפו ע"י הגעלה או ליבון, הוא, שאם לא יכשרינה אם יבשל בה היא תתן טעם במאכל ותאסור אותו אפי"כ יש ביטול בששים, כמ"ש **הטור** (סי' צ"ג) דקדרה שבשבל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם יבשל בה בתוך מעת לעת אסור, וכת' **השו"ע** (יו"ד סי' צ"ג ס"ג א) דאסור בנותן טעם. ועיי"ש (סי' צ"ג ס"ג א) דבדיעבד אם יבשל תבשיל טרם הכשיר הכלי יטעמנו עכו"ם, אם אומר שאין בו טעם מותר. ואם אין שם עכו"ם משערינן בסי'. וכן אם הוא מין במינו דליכא למיקס אטעמא, משערינן בסי'. ו**הרמ"א** (שם) פסק דבוה"ז אין נוהגים לסמוך על טעמית עכו"ם וע"כ תמיד בעינן סי'. וביאר **הב"ח** (אות א) כי יש סוברין דבעינן שהעכו"ם יהיה מסלית, ורובן יודעין מנהג היהודים ולא הוי מסלית וגם אינו מצוי בכל שעה שמצטרך, ע"כ. ומשמע דכ"ז בטעימה ע"י עכו"ם אבל ע"י שראל שפיר דמי, וכ"כ **הש"ד** (שם ס"ק ה) דאפי' אין ישראל אומן בטעמים סמכינן עליה. ואל דעיי"ש (סי' צ"ג ס"ק ה) שכת' ע"פ **התורת חטאת** (כלל ס"א) דדוקא אם כבר טעם לוי הרגיש טעם ושוב בישלו עם המין השני דאז סמכינן בדיעבד על טעימתו, אבל לכתח' אין לטעום על דעת לערב. ובטעם חומרא זו מבואר **בתורת חטאת** שם דאין אנו בקיאינן כ"כ לסמוך אטעימה לכתחילה, וכ"כ **הפמ"ג** (ש"ד ס"ק ה).

ויצא שיש לסמוך בדיעבד על ישראל הטועם אפי' אינו מומחה. וכן נקטו לענין **הפמ"ג** (סי' צ"ג ס"ק א וכו'), ו**הח"ד** (סי' צ"ג ס"ק ב) ו**הרע"א** (על סי' ק' אות ג ד"ה והנה) דטעימת ישראל מהניא. ודלא כה"ד **המורה** (סי' צ"ג ס"ק ה, סי' צ"ג ארוך ס"ק א וסי' צ"ג ס"ק ז) שמצדד דטעימת ישראל אינה מהניא בזמננו. ומ"מ עיי"ש (סי' פ"ט ארוך ס"ק ה ד"ה מזה) שגם הוא ז"ל סומך לכתח' אפי' על טעימת סתם ישראל לענין המתנה עיבור לחלב. והארכנו בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון קל"ב.

ולפי"ז מחמת שאנו לא מרגישים טעם שנפלט מהכלי יש הוכחה שהכלים שלנו אינם בולעים או שעכ"פ אינן בולעים אלא קצת. **ד. לפמ"ד על קפילא לפטור הכלי מהכשר**

אלא ד"ל דמה שאין מרגישים טעם אינו מספיק לפטור מהכשר כלים, שהרי בענין כלי זכוכית הראשונים דס"ל שא"צ הכשר כי אינם בולעים כמבואר להלן אלא הוכיח דבריהם ע"י טעימה, וכן **הרדב"ז** המובא לעיל בדק ע"פ טעימה, ומשמע דטעימה מהניא דביעבד שכבר הלך התבשיל כני"ל, אבל להוכיח שכלתי אי"צ הכשר לא מהני, וצ"ע הטעם לזה. ונרא' לבאר ע"פ **הנוב"י** (יו"ד מהדו' ק' סי' כח) שנשאל בפלוגתא דרב ושמואל בעילאה גבר או תתאה גבר, היאך שייך פלוגתא בזה יטעמנה קפילא. וכת' ליישב דאין זה **בודאי שדבר הנותן טעם שתמיד יתן טעם** והראיה שאם נפלה חתיכה דאיסור לקדירה אחרת חוזרת ואוסרת כבראשונה, והטעם דאולי לא פלט כלום בראשונה ולחומרא חיי' שפולט במקום שיכול לפלוט. ובענין תתאה גבר היכן דהוי מין במינו אי"א בטעימה והיכן דהוי מין באינו מינו אה"י דמהני טעימה, אלא דהיכן דלא משכחת טעימה אי"א לעמוד על הבחינה ונקח מן שאינו מינו דהיתרא ואי' חס ואי' צונן ונחזי אם עילאה גבר או תתאה ע"י הטעם שנטעם שבלע חד מתבירו, זה אי"א כי לפעמים אינו פולט כני"ל, ע"כ. מבואר דטעימה רק לעבר אבל לקבוע שאינו עתיד לפולט.

ה. גדר הטעם הנבלע בדופני הכלי

אלא דאכתי י"ל דמהני הוכחה ברורה שאין שום ממשות מאכל בלוע בכלי, כגון ע"י ליבון הכלי ואין ניצוצות ניתזין או ע"י בדיקת מעבדה וכדו'. דע"כ טעם הוא דבר שיש בו איזה ממשות וכדמוכח מהא **דפסחים** (ז' א) דאיתא התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מיהו דופיו לעולם. ומבואר **ברש"י** (ע"ז ל"ד ד"ה דמיינת) דאינו יוצא מדופיו כי חזינו **דמזיעין דפניהם מבחון מחמת בליעותו**. וכן הוא **בתוס'** (פסחים שם ד"ה תורה). וע"י **ברש"י** (פסחים שם ד"ה דמיינת). וכן פסק **השו"ע** (רס"י תנ"א). ובדרך זה מצינו **בב"מ** (מ' ד) דהמפקיד קנקני יין אצל תברו ונסתפק מהם ולא ידע כמה נסתפק, מוציא לו שתות מפני שקנקנים בולעים כו', ואם היו הקנקנים ישנים, אינו מוציא לו בלע דכיון דטעון טעון. וכן נפסק **בשו"ע** (ח"י"מ סי' רצ"ב ס"ג י"ג) וע"פ **גמ'** זו כת' **בהגהות שערי דורא** (סי' פ"ה ס"ק י"ג) בשם המרדכי שהתיר ר"י הלבן בשר שנתבשל בקדרה של חלב והיה בה חלב כל הלילה [קודם] ואמר כיון דבלועי פעם ראשונה ושניה ושלישית מקודם לכן לא בלע הלילה כלל, וחלב שבלע מקודם לא אסר דנותן טעם לפגם הוא, ע"כ. והביאו **הב"י** (י"ד סי' צ"ג ס"ד"ה ואיכא למידק) ועוד פוסקים המובאים להלן.

וכן מצינו **ברי"ן** (חולין מ"ד. ר"ה) ו**הר"מ** (שם) דאם הגעיל במים הרבה כלים עד שמרוב פליטה נשתנה צורת המים ונעשו כציר אסור להגעיל שוב באותו מים, ע"כ. והביאו **הרדב"מ** (סי' תנ"ג אות ח). וכן פסק **ברמ"א** (שם ס"ה) שאם הגעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוב פליטת הכלים נעשו המים כציר, אין להגעיל עוד באותו המים.

ז. דיש סוגי בליעות

אלא דיש לזון בזה דאיתא **בחולין** (צו): גיד בששים ואין גיד מן המנין כו', אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן כי משערין בדידיה משערין או במאי דנפק מיניה משערין פשיטא דבדידיה משערין, דאי במה דנפק מיניה מנא דיענין, עיי"כ. ועי"פ גמ' זו פסק **השו"ע** (ו"ד סי' צח סעי' ד) דאיסור שנתבשל עם היתר, אפי' מכירו והוא שלם וזרקו, צריך סי' כנגד כל האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו, עיי"כ. ומבואר שמשערים תמיד בסי' מספק כי לא ידענן כמה פולט. וכן הוא **בט"ז** (סי' ק) ו**בש"ך** (סי' ט). וכת' **בשבת הלוי** (ח"י סי' קכה אות ג) דעינינו רואות דטעם היוצא, כמעט לעולם, אינו מגיע לכנגד האיסור ממש **וההת"ס** כת' דלעולם אינו מגיע אפי' למחציתו, אלא החמירו חז"ל לשער נגד כולו שלא ליתן תורת כל א' בידו לשער לפי ראותו, עיי"כ.

מבואר שהפליטה אינה חלק ממשמשתו החתיכה שהרי החתיכה, ושארת בעין, אלא דיי"ל דיש לחק קצת ממשותו. וכן מוכח מה**ט"ז** (ו"ד סי' צג סעי' ג) שכת' דכלי חרס ששבע מבלבוע אם נתנו בו משקה אינו נבלע אפי"כ עברו מעל"ע דהוי כבוש ויוצא קצת מהבלבוע ונבלע עתה מהמשקה הנכבש בכלי. נמצא שלבליעות יש ממשות ואינה נחלקת מהממש שלה וזה אפי' בטעם הנפלט ממשקה. אלא **שהח"י** (סי' קד) הסכים לדין של הט"ז אך לא מטעמא דהט"ז דסי"ל דמפליט ובלוע, כי מהגמ' משמע דאינו בולע כלל, אלא משום שיש חילוק בין בליעת טעם הדבר לבליעת ממשו, ומה שאמרו דכבר שבע בבלוע היינו שאין בולע גוף הדבר, אבל מ"מ בולע טעם מדבר שבתוכו. וכן פסק **הפת"ש** (ו"ד סי' צג סעי' ה). ומבואר מדבריו שיש ב' סוגי בליעות: א' בליעה שאינה נחלקת מהממש של החתיכה ובה ממשות. ב' בליעת טעם לחוד שנחלקת מהממש שלה ובליעה זו אינה תופסת מקום.

ועי' **ברדב"ז** (ח"ג סי' תרו) שפסק שסוכר שמבשלין עם חלב א' לחמישים מותר לאכול עם בשר כיון שע"י האור הולך החלב ונשאר הסוכר, ואפי' אם נשאר מהחלב קצת מ"מ הרי מתמעט אף החלב הבלוע בכלי, דכמו שהחלב נתמעט משיעור נ"ט גם הבלוע בכלי נתמעט ע"י האור והסוכר אין מתמעט כלל ונתבטל החלב ע"י בישול, עיי"כ. והביאו **הפר"ח** (ו"ד סי' פז סעי' ו) ו**הפמ"ג** (ו"ד סי' צו סעי' א), עיי"ש. ומבואר שפליטת החלב והחלב עצמו שווים הם ואינה נחלקת מהממש שלה. אבל **הב"ח** (ו"ד סי' צב אות יט) נקט שמחבת של חלב שמוזהר עולה ממנה אוסרת, ובעינין סי' נגד "כלל" החלב. ומבואר דאיכא פליטה בלח אף ללא ממשות שהרי לדעתו בעינין ביטול אף כנגד החלב שנשאר בכלי.

והאג"מ (ו"ד ח"א סי' מא) כת' דאיסור **יבש נחלק הטעם מהממש ובלח לא נחלק כלל הטעם מהממש** דאינו יוצא כלל טעם בלא תערובות העצם, ועיי"כ לא שייך לומר בלח לא ידענן כמה נפיק כי ניתן למדוד לפי מה שנשאר בכלי. וכי"כ **במשיב דבר** (ח"ב סי' טז). נמצא שיש סוברים שיש ב' סוגי בליעות א' שיש בה ממשות ואינה נחלקת מהממש של החתיכה או המשקה. ב' שאין בה ממשות ודינו שנחלקת מהממש של החתיכה או המשקה. ומ"מ אף אותם בליעות שנחלקות מהממש י"ל דאכת יש להם איזה ממשות, ומי"מ עכ"פ אכתו יש להוכיח מהבליעות שיש להם ממש שכלים שלנו אינן בולעים כ"כ, וכן מוכח מה**רשב"א**, מה**רדב"ז** והפוסקים דלהלן.

ז. למאן דאמר טעם כעיקר דרבנן

אלא דלכא"ו צ"ע ע"ז לפי דעת **רש"י** (חולין צח.) ו**הרמב"ם** (מא"א פ"ט"ו) דסי"ל דטע"כ הוא דרבנן. וחזינן שהבליעה אינה נחשבת כגוף האיסור, דלא דעת **ר"ת** (הובא ברא"ש חולין פ"ז סי' לא) דסי"ל דבמין בשאינו מינו דא"ו הוא. ועי' **בשו"ע** (סי' צח סעי' ב) שפסק כר"ת. אלא דבאמת **ברמב"ם** (מא"א פ"ז ח"א א) מבואר דאע"פ דסי"ל דטע"כ דרבנן מ"מ הכשר כלים הוא מהת"ת. ומבואר **הפמ"ג** (ו"ד סי' צג סעי' א) ו**סי' ג** דה"ה (הנ"ה) דסי"ל דהרמב"ם ס' דלכת' צותה תורה להגדיל כלים כיון דאפשר בהגבלה הוה לחתוק ומצאו כמה פעמים מן התורה חילוק בין תחלה לדיעבד, עיי"כ. ומבואר דאף **להרמב"ם** בעודו בלוע חשיב כעיקר.

ואע"פ שבריש סי' תנ"א דליכא בחמץ הבלוע בכלי משום בל יראה ובל ימצא, וביאר **המ"א** (שם) דהיינו משום שאיסור הבלוע לא אסר עד דנפיק, ומבואר דאף אם נימא טביע דא"ו אין הבלוע בכלל ימצא, ועי' **במנח"ש** (סי' סב אות ט) שחילק דשאני ב"י וב"י דיי"ל דלעבור על לאו זה בעינן שהאיסור יהיה בעין ממש ד"מציא"ו בעינן. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"מ.

ה. האם מועיל להכוחות שאינם בולעים"ו בדיקת מעברה

מעתה י"ל שאם עיי' בדיקות כנון לבינן הכלי וכדו' נמצא שאין בליעות הוי הוכחה להקל בענין הכשרת הכלי. ובדרך זה מצינו **לרשב"א בתשובה** (ח"א סי' רלג) שכת' דנר' פשוט שכלי זכוכית א"צ שום הכשר. חדא דשיעי טובא (הם חלקים מאוד) וכל דשיע טובא לית ביה קרטופני (אין לו בקעים) משמע דלא בלע. ועוד דחזיא להו דלא מדייני (אינו מזיע מבחוץ כמו כלי חרס) א.ה. עיי' **בע"ז** (ג.ה.) ו**בפסחים** (ה.) דשם נאמרה סברא זו בעינן מאני דקוניא (כלי חרס מצופה באבר), עיי"כ. וכן פסק **השו"ע** (סי' תנ"א סעי' כו). ומבואר **שהרשב"א** הכריע ע"פ הוכחות דכלי זכוכית אינן בולעים. ואע"פ דדעת ר' יחיאל המובאת **במרדכי** (פסחים סי' תקעד) סי"ל שאין שכלי זכוכית תחילתן מן החול הוו ליה ככלי חרס שאין להם הכשר. ודעת **הרמ"א** (שם) החמיר בכלי זכוכית, וכת' **המ"ב** (סי' קג) דהיינו מחמת טעמו של המרדכי, מ"מ עיי"ש (סי' קנה) שאין זה אלא בתורת חומרא ובדיעבד לא זכרינן, עיי"ש. וכ"כ **במנח"ל** (ח"א סי' פו). וכת' **הפמ"ג** (ססי' תנ"א מ"ז ד"ה אעתיק, וו"ד סי' קה מ"ז ס"ק א ד"ה ואם) דכ"ז בענין איסור חמץ, אבל בשאר איסורים א"צ הכשר ודי לקוות כראוי. ודעת **המנח"ל** (שם) שיש להכשירם ע"י הגעלה. ועי' עוד **בשד"ח** (אסח"ד מע' ח"א אות כא) שכת' **שהרמ"א** החמיר כי חשש כללים הדומים להם ומזייפים בהם לערב משאר עפר וכדו'.

וכן מצינו שסומכים על בדיקות לבירור בליעות בכלים **ברדב"ז** (ח"ג סי' תא) שכת' לגבי כל' "הציני" דאחר הנסיון נרא' שהוא בולע, אמנם אין בליעתו גדולה כשאר כלי חרס. וזה דרך הנסיון, כי לקחתי ממנו חתיכה והכנסתי אותה באש ויצא ממנה שלהבת בדרך הכלים הבלועים, עוד הלבנתי אותה יפה ודקדקתי משקלה והשלכתי אותה לתוך קדרה של תבשיל עד חצי שעה ורחצתי אותה וניגבתי אותה יפה והשבתי אותה במשקל והוסיפה על משקלה הראשון כל דהו, וזה ודאי מורה שהוא בולע וק"ו מכלל זכוכית דאיכא מאן דפסק דבלע, עיי"כ. וכן פסק **השד"ח** (מע' ה אסח"ד אות כא ד"ה עתה, ד"ה תהא ד"ה על) שניתן לעשות בדיקה בדרך שעשה כהרדב"ז ועפ"י לקבוע האם הכלי בולע, אלא דעיי"ש שכתב שמ"מ אין לסמוך על הנסיון אלא לכלי פרטי אשר בא עליו המבחן ולא ללמד על הכלל כולו כיון שיש לחוש לזיוף שמזייפין במקומות אחרים.

והמור קציעיה (סי' תנ"א) כת' לגבי כלי פורצלן שפשוט שאינו בולע, דהרי חזינן שאינו מזיע, ואי"כ לא איכפת לנו אם ברייתו מן החול. אבל **הפמ"ג** (סי' קג ש"ד סי' יז ד"ה אכתוב) ו**המ"ב** (סי' תנ"א ס"ק קסג) בשם **הנכ"ה** נקטו שדינו ככלי חרס.

ולפ"ז בימינו חזינן דאין ניצוצות, מוכח דליכא בליעה כ"כ. ובפרט שכלי מתכות יש להם קצת מתכות הזכוכית שכתב הרשב"א והיינו המתכת חלקה ועוד שאין כלים אלו מזיעים.

ט. לסמוך על הנזיל לפטור מהתבשיר הכלי

מעתה יוצא שבכלים המצויים בזמננו הבלועים מועטות, ואע"פ שדרך כלל אינן נותנות טעם בתבשיל מ"מ הרי ע"פ דין צריך הכשר אלא שבדיעבד שכבר בישל יש יותר מקום להקל כי סתמא ליכא טעם. וכמו כן איכא נפ"מ בזה ע"פ הא דפסק **השו"ע** (סי' קכב סעי' ה וסי' צט סעי' ז) ע"פ **הרשב"א** (תה"ב ארוך ב"ד ש"ד) דאיסור מועט שנבלע בכלי שדרכו שלא להשתמש בו בהיתר מועט בכדי שיתן זה טעם בהיתר כדי ששתמשו בו כמו קדירה גדולה וחבית וכיוצ"ב הרי"ו מותר להשתמש בו לכתח' אע"פ שהוא ב"י לפי שא"י לבא לידי נתינת טעם. ו**הרמ"א** לא העיר על דבריו, ומשמע דמודה בזה, וכן משמע **מהתורת חטאת** (ככל פ"ה סוף אות יב) וכ"כ **הכה"ח** (סי' צט אות עג) אלא **בהרמ"א**. וכן נר' דעת **הצ"צ** (סי' פ ד"ה הא דא"ו). וכן פסק **הפר"ח** (סי' קכב ס"ק ג). וכן משמע **מהגר"א** (שם), וכן **בח"י** ו**רע"א** (פסחים עו: א) בת' הא דהר"ך בעד המתירים. אולם **הט"ז** (סי' צט ס"ק טו) יצא דממ"מ בסי' ק"ה (ס"ק א) צירף דעת הרשב"א להקל. ו**הש"ך** (סי' קכב ס"ק ג) ו**הפר"ת** (סי' ה) פסקו להחמיר. ו**הכה"ח** (סי' צט אות עג) כת' דלכתח' יש לזהר שלא להשתמש בו בעודו בן יומו לחוש לאוסרים ובדיעבד שרי, והחמירו שלא להשתמש בו כלל בלא הכשר תע"ב, עיי"כ. אלא שלמעשה אין להקל בזה אף שכבר בישל, שהרי יש לחוש לתקלה הפעמים יתכן בליעה גדולה ביחס לכמות הקטנה של התבשיל או שיינו בחומרים וכדו', אלא שעכ"פ יש צירוף לחשי עיני המורה. וכי"כ **במגילת ספר** (תערובת ססי' צו ד"ה ועל) בשם **הגרש"א** ו**הגה"ש** ו**אוינרנבא** זצ"ל דניתן לצרף טעם זו אולם **הט"ז** (פסח פ"ה מה"ה 63) כת' בשם **הגר"ש** ו**א"ש** דבמקום הפס"מ ישאל לחכם. שו"מ **בארוחות רבנו** (סי' ס"ב) בשם **בעל הקהלות יעקב זצ"ל** שאם בלע בכלי ב"י מבליעה של ירקות שביעית יש לנהוג קדו"ש בתבשיל מחמת טעם השביעית שבלוע בכלי, אלא דמהני טעימת קפילא משום שבליעת השביעית היתר ולא איסור ויטעם ולא ירגיש טעם התבשיל של שביעית כי בדרך כלל **כלי אלומיניום** שלנו אינם בולעים הרבה, עיי"כ. והביאו **הדרך אמונה** (פ"ד צה"ל אות כג). ולפ"ז יש להקל בטעימת נ"ט בר נ"ט. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליונות ק"לב וקמ"ח.

מוסקא דדינא

בזמננו עקב שינוי בעיבוד המתכות, כלי מתכת צפופים יותר רגילים בולעים מעט טעם מהתבשילים המתבשלים בהם, אלא שאעפ"כ כלי מתכת שנטרף יש חובה להכשירו ע"פ כל הכללים המבוארים בשו"ע והפוסקים. וכן מאכל שהתבשל בכלי טרף ללא הכשר צריך ביטול כד"ן. אלא שלפעמים ניתן למורה לפי ראות עיניו לצרף צד זה להלכה.

כוכבים, וא' שעושין לשם דעת הכל ושטות שלהם. דאותן שעושין לשם חוק לעבודת כוכבים יש לאסור אע"ג דכתביבא באו', דומיא דמצבה שהיו מקיימים עליה האבות היתה האובה לפניו, ומשעשאוה האמריים חוק לעבודת כוכבים שנאה והזהיר עליה דכתב (דברים ט"ז) לא תקים לך מצבה. ואותן שהם חק הכל ושטות אין לאסור אי כתביבא באו'.

ומהרי"ק (שו"ש פ"ה) כתב דאין לאסור משום חוק אלא באחד מב' ענינים, האחד הוא הדבר שאין טעמו נגלה, כדמשמע לשון חוק, דכדון שהוא עושה דבר ששונה אשר אין בו טעם נגלה אלא שהם נוהגין כן, אז ודאי נראה כממשך אחריהם ומודה להם, דאלי"כ למה יעשה כדבריהם התמיהים. והענין השני אשר יש לאסור הוא הדבר אשר שייך בו פריצת דרך הצניעות והענוה ונהגו בו הגויים, ואף גם זאת נראה דהיינו דוקא כשהוא עושה כדי להדמות אליהם בלא תועלת אחרת.

ולפ"ז בנדון זה דתענית דבר ר"ה אין לחוש משום בחוקותיהן ואז תלכו, שהרי מה שהעכו"ם מתענין בערב אידם יש להם טעם דבדר כדי שיתהפכו עונותיהם בעינוי זה ויכנסו זכאין לאידם. ואף לסברת התוס' דתלו דבר במידי דכתביבא באורייתא, הא נמי חשיב כמאן דארכיבא באורייתא דהדרשה שדרשו חז"ל ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות היא דרשה גמורה. ואף אם לא היתה דרשה גמורה אלא רמז ואסמכתא בעלמא מ"מ הרי יש גילוי היתר התענית. ואכן יל"ע דנהה **הרמ"א** ופיה ביו"ד סי' קע"ח סי"א העתיק דברי מהרי"ק הנוכר דאין לאסור אלא דבדר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, או דבדר שנהגו למנהג ורוח ואין טעם דבדר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ויש בו שמץ ע"ז מאבותיהם, אבל דבר שנהגו לתועלת או משום כבוד או טעם אחר שרי. עיי"ש. ואפ"ה הביא כאן שנהגו לאכול בערב ר"ה קודם עלות השחר משום חוקות הגויים.

העולה לדינא - א. יש שנהגו להתענות בערב ר"ה. ועכשיו רבים נהגו להתענות עד זמן מנחה גדולה (מהח"ש ס"ק ה' ב). יש שנהגו שמי שמתענה בערב ר"ה אוכל קודם שיעלה עמוד השחר, ע"מ להמנע מחוקות הגויים שנהגו להתענות בערב בחגם. וכן דעת הרמ"א. ג. אולם פוסקי ספרד שנהגו ע"פ פסקי האר"י לא חששו לכך, ואדרבה כתבו דיש להמנע מלאכול קודם עלות השחר משום דברי הזוהר שהחמיר מאד בדבר. ד. אלאינא אף הנהגים כהרמ"א נהגו שלא לאכול קודם עמוד השחר, רק שותים קפה או תה. וזוהו אין שום חשש אף לדעת הזוהר (עיי' בח"ח סי' פ"ט ס"ק ל).

נכתב ע"י

הרה"ג הרב **שמעון פלולו שליט"א**
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני חודש אלול

ימי הרצון של "אלול" הם ימים שבהם השי"ת מתקרב אלינו ונותן לנו סיוע להתקרב אליו יותר ממשאר ימות השנה, כמו שאמרו רמז בפסוק "אני לדודי ודודי ל"י ראשי תיבות אלול, דהיינו שבימים אלו ונו קרובים להשי"ת "יודי" - והוא מתקרב אלינו... **ההתקרבות בינינו לבין השי"ת אי אפשר שתהיה מצדו ית' בלבד, כי התקרבות צריכה להיות הדדית ומשותפת לשני הצדדים**...

כח ההרגל, טומאת העברות כו' מקשים מאד החזרה בתשובה, ומעכבים את ההתקרבות להשי"ת... הדרך לשבירת ההרגל היא, עיי' שאדם יזעזע ויעורר את עצמו בהתעוררות גדולה מאד - כמו שהדרך להעיר אדם ולשון שינה עמוקה היא עיי' סלטולו ונענוהו בחזקה - וזאת עיי' התעמקות בלימוד המוסר ובציורים שיגבירו בו את ההתעוררות... העצה למלחת טמטום הלב, לשפוך שיח לפניו ית' שיסיר הטמטום כדי שנוכל להתקרב אליו ית'. לימוד המוסר ותפילה הם עצות לתיקון פנימיות האדם, אך גם בעבודת האלול חל הכלל שתנועת האיברים החיצוניים מעוררת את הפנימיים, והדרך החיצונית היא עיי' שינוי הרגלים! להתחזק בריבוי מעשים טובים ובדקדוקי מצוות...

מכיון ששינוי המעשים והציצאה מהשגרה מעוררים ומזעזעים את האדם ומשפיעים על פנימיותו להתקרב אל השי"ת ולשון שינה אליו בתשובה. **עצם השינוי מהרגלים הקבועים - אפי' אם זה רק בחומרות מסויימות ולו באופן זמני בלבד - מוציא את האדם משלטון ההרגל, ומרכך את קשיות ערפו**. כיון שהשינוי מעמיד אותו במצב חדש שאינו משועבד לכח ההרגל, או אז קל יותר לחזור בתשובה מדרכיו הרעים שהורגל בהם". (שפת חיים עמ' נח - טא)

נערך על ידי מה"ם "עבודת המועדים"

